

Den jugoslaviska revolutionen

Resolution antagen vid Fjärde internationalens tredje kongress augusti-september 1951

[Källa: *Fourth International*, [Vol.12 No.6](#), november-december 1951]

Den jugoslaviska revolutionen spelade en viktig roll för Fjärde Internationalen. Men insåg tidigt att denna revolution faktiskt, till skillnad från resten av Östeuropa, som ockuperades av den sovjetiska Röda Armén, styrde in på delvis självständig väg. Detta var tydligt redan vid tidpunkten för Fjärde Internationalens andra kongress (1948), som ägde rum innan brytningen mellan Moskva och Belgrad blev offentlig (i slutet av juni samma år).

I föreliggande resolution som antogs vid tredje kongressen försöker man summera det som skett och diskutera framtidsperspektiven. Man var optimistiska inför utvecklingen, men man pekade också på en del problem. Tyvärr skulle dessa negativa sidor fortsätta att förstärkas.

Se även Ernest Mandels artikel [Den jugoslaviska frågan – ett första bokslut](#) som skrevs bara några månader tidigare (juli 1951).

Den som vill veta mer om den debatt som vid denna tid fördes om Jugoslavien i Fjärde Internationalen rekommenderas Livio Maitans, *Memories of a Critical Communist* (2019), särskilt sid. 26-34.

För debattinlägg från åren 1947-51, se (engelska) [Yugoslavia & The Tito-Stalin Split](#).

Se Fernando Claudín, [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 2](#) (kapitel 3) för en kortfattad redogörelse för den jugoslaviska brytningen med Moskva.¹

Se även Tito m fl, [Bannlysningen av Jugoslavien](#) (jugoslaviska dokument från 1951).

Artikeln [Jugoslaviens uppgång och fall](#) av Anders Hagström behandlar hela perioden från befrielsekampen under andra världskriget, till Jugoslaviens sammanbrott och upplösning i början av 1990-talet.

Martin Fahlgren

1. Den segerrika proletära revolutionen i Jugoslavien är i grunden och botten ett resultat av två historiska faktorer: de arbetande massornas revolutionära uppsving i form av den väpnade partisanrörelsen och den specifika politik som kommunistpartiet i Jugoslavien följt i viktiga skeden av den objektiva revolutionära processen.

Rörelsen bland den stora massan av arbetare och fattigbönder mot de imperialistiska ockupanterna, ledde under förhållanden av extremt skärpta samhälleliga motsättningar till en stor tillströmning av kadrer som kämpade för nationell frigörelse, vidgade rörelsen till en

¹ En viktig fråga var den om en påtänkt Balkanfederation mellan Bulgarien och Jugoslavien, där Tito och bulgaren Dimitrov båda var engagerade och hade förhandlat om hur detta i praktiken skulle genomföras. I början av 1948 började Stalin visa sig alltmer kritisk till Dimitrovs och Titos projekt, vilket fick till följd att båda ledarna hamnade i skottgluggen. Claudíns redogörelse (i avsnittet "Den kätterska revolutionen") ger en vederhäftig beskrivning av vad som skedde bakom kulisserna. Claudíns version, som baseras på jugoslaviska källor, har senare fått stöd av bl a Dimitrovs dagbok – eng. version *The Diary of Georgi Dimitrov* (2003). Detta gäller t ex det sovjetisk-bulgarisk-jugoslaviska möte som hölls 10 februari, där Stalin gick till hårt angrepp på Dimitrov. Dagboken innehåller bl a ett utförligt stenografiskt protokoll från februari-mötet – se det till svenska översatta dagboksutdraget: [Georgi Dimitrov och brytningen mellan Moskva och Jugoslavien 1948](#). Det finns även en utförlig redogörelse för mötet i [Samtal med Stalin](#) av jugoslaven Milovan Djilas (s 73-80).

kamp mot utsugarna i Jugoslavien, tog de första stegen mot en expropriering av dem och krossade, under själva förloppet av denna kamp, den gamla statsapparaten i större delen av Jugoslavien. *Det jugoslaviska kommunistpartiets (JKP) specifika politik* kom att skilja sig från alla andra kommunistpartier i Europa, främst på grund av trycket från massorna, och partiet kunde så småningom ta över ledningen för krossandet av den gamla borgerliga statsapparaten, införa lagar om och verkställa upprättandet av en ny proletär statsapparat, konsolidera och stärka den proletära revolutionens landvinningar genom att vägra att kapitulera för den sovjetiska byråkratin och genom att beslutsamt inleda kampen mot den jugoslaviska statens byråkratiska deformationer.

Den jugoslaviska revolutionens tre stadier

2. (a) Det första avgörande steget under den jugoslaviska revolutionen togs den 29 november 1943 vid andra mötet med AVNOJ (Jugoslaviens antifascistiska råd för nationell frigörelse) i Joyce. Då bildades en provisorisk regering som styrde över alla de områden som partisanerna ockuperade och som snart skulle omfatta större delen av Jugoslavien. Bildandet av denna regering, baserad på de *folkkommittéer* för nationell frigörelse som såg dagens ljus 1941, innebar att den dubbelmakt som existerat i Jugoslavien sedan början av partisankriget var överstånden. Från den tidpunkten existerade inte längre någon centraliserad borgerlig statsapparat i Jugoslavien, kvar fanns bara lämningar av borgerlig makt, precis som de efterföljande åtgärderna av expropriering och konfiskation bara lämnade kvar ruiner av borgerlig egendom. Den nya centraliserade statsapparaten, baserad på folkkommittéerna, som AVNOJ började uppföra, var i huvudsak en proletär statsapparat. Då JKP egentligen erövrade makten i de befriade områdena upphörde denna del av Jugoslavien att vara en borgerlig stat. Under en arbetar- och bonderegering fortsatte den mot ett fullbordande av den proletära revolutionen.

(b) Det andra avgörande steget i den jugoslaviska revolutionen togs i oktober 1945 *då de två sista borgerliga ministrarna lämnade den centrala provisoriska regeringen*. Själva bildandet av denna regering 1944 var bara en episod i den jugoslaviska revolutionens utveckling och ett resultat av imperialismens och sovjetbyråkratins gemensamma påtryckningar. Även om det fördröjde den proletära revolutionens fullständiga seger kunde denna episod inte avbryta framstegen. Under hela den tid koalitionsregeringen existerade, hade den nya statsapparaten, baserad på folkkommittéerna, utvidgats till hela Jugoslavien. Under denna period hade alla rester av borgerlig politisk makt undanröjts. Att de två borgerliga ministrarna lämnade den centrala regeringen var bara det slutgiltiga tecknet på att bourgeoisien som klass hade förlorat makten och att den nya statsapparaten var av en helt annan social karaktär än den som hade funnits i Jugoslavien före kriget. *Från och med nu inleddes fullbordandet av övergången mellan en arbetar- och bonderegering och proletariatets diktatur och Jugoslavien hade blivit en arbetarstat*. Detta framgick av att den proletära revolutionens landvinningar i Jugoslavien 1945-46 gjordes allmänna och konsoliderades med lagen om folkkommittéerna, lagen om nationalisering av industriproduktionsmedlen, gruvorna och bankerna, samt lagen om konfiskering av egendom, lagen om jordreform, upphävandet av böndernas skuldsättning, osv.

(c) Den jugoslaviska revolutionens tredje och avgörande steg togs den 28 juni 1948 med brytningen mellan Kreml och JKP. Efter att ha konsoliderat den jugoslaviska revolutionens landvinningar fortsatte JKP att utvidga dem genom att nationalisera grosshandeln och en betydande del av detaljhandeln, upprätta monopol över utrikeshandeln, inleda kollektiviseringen av jordbruket och upprätta femårsplaner för landets industrialisering och elektrifiering. Samtidigt uppstod byråkratiska deformationer av den proletära makten i Jugoslavien, både till följd av landets efterblivenhet och JKP-ledningens stalinistiska politik, där man imiterade de institutioner som fanns i det byråkratiserade Sovjetunionen. *Brytningen mellan Kreml och*

JKP och JKP:s vägran att underordna den jugoslaviska revolutionens intressen under sovjetbyråkratin öppnade dörren för kamp mot dessa byråkratiska deformationer. De främsta åtgärderna inom ramen för denna kamp var: införande av arbetarråd och början till arbetarstyrelse av företagen, demokratisering av kooperativen, avskaffande av parti- och statsbyråkraternas privilegier, decentraliseringen av beslutsprocessen inom ekonomin, demokratiseringen av den kulturella och ideologiska debatten, osv.

Den permanenta revolutionen bekräftad

3. Den jugoslaviska revolutionens dynamik bekräftar på alla punkter teorin om den permanenta revolutionen.

(a) Den bekräftar att de arbetande massornas kamp för nationell frigörelse från imperialismen bara kan bli framgångsrik om den omvandlas till en proletär revolution. I Jugoslavien berodde denna omvandling inte på speciella eller konjunkturella faktorer, utan utgjorde en tillämpning av den allmänna strategi som Fjärde internationalen har utvecklat för alla länder som ockuperats av imperialismen i Europa under andra världskriget. Om denna strategi bara blev framgångsrik i Jugoslavien berodde det på den specifika karaktären hos det JKP som ledde massrörelsen.

(b) Den bekräftar punkten att ett efterblivet land kan lösa bourgeoisieens historiska uppgifter (lösa jordbruksfrågan, undanröja halvfeodala kvarlevor i statsmakten, erövra verkligt nationellt oberoende, osv) bara genom att makten erövrats av proletariatet, som under dessa omständigheter ser sig tvingat att samtidigt ta itu med att lösa den proletära revolutionens historiska uppgifter.

(c) Den bekräftar punkten att utvecklingen och stärkandet av en proletär demokrati sedan proletariatets makt har konsoliderats både är möjlig och nödvändig för att effektivt bekämpa de antisocialistiska och byråkratiska tendenser som existerar och utvecklas i arbetarstaten. Därigenom utgör den en bekräftelse och ett *positivt* historiskt rättfärdigande av hela den kamp som Leo Trotskij och Vänsteroppositionen bedrev i Sovjetunionen mellan 1923 och 1927, precis som Sovjetunionens degenerering utgjorde ett rättfärdigande i *negativ* mening.

(d) Den bekräftar punkten att en framgångsrik proletär revolution i ett efterblivet land, mitt i en fientlig omvärld, med nödvändighet utvecklas under allt större svårigheter och motsättningar som avspeglas i ekonomiska kriser och en rad sociala spänningar inom ramen för arbetarstaten. Bara om revolutionen sprids internationellt och den jugoslaviska revolutionen får understöd av det segerrika proletariatet i flera utvecklade länder kan en verklig och harmonisk lösning åstadkommas av de problem som industrialisering och kollektivisering av jordbruket på frivillig grund ger upphov till.

Den jugoslaviska revolutionens dynamik bekräftar samtidigt Fjärde internationalens analys av de frågor som rör Sovjetunionen och stalinismen. Den bekräftar de stalinistiska partiernas karaktär av degenererade arbetarpartier, ett avgörande inslag för att kunna förstå den inriktning som den jugoslaviska revolutionen har tagit efter brytningen mellan JKP och Kreml. Framför allt bekräftar den den trotskistiska rörelsens grundläggande tes om stalinismen som en karakteristisk företeelse i en tid av ebb i den revolutionära masskampen som bara kan besegras genom en ny uppgång i den revolutionära kampen. I Jugoslavien, det första land där proletariatet har tagit makten efter Sovjetunionens degenerering, existerar stalinismen idag inte längre som någon verklig faktor inom arbetarrörelsen, vilket förstås inte utesluter att den skulle kunna återkomma under vissa omständigheter.

De inre klassrelationerna

4. *Perspektiven för den jugoslaviska revolutionen bestäms i grunden av relationerna mellan*

klasserna nationellt och internationellt.

I Jugoslavien står arbetarstaten inför ökat tryck från självägande bönder som försöker gå från enkel varuproduktion till kapitalistisk ackumulation genom att tillägna sig produktionsmedlen. Denna tendens uppstår automatiskt och med nödvändighet på grund av landets nuvarande ekonomiska och tekniska utveckling och sammanfaller med kulakernas tendens att få till stånd samverkan med den internationella kapitalistiska marknaden.

För tillfället motverkas detta av följande:

- (a) Den långsamma förändringen av relationen mellan samhällskrafterna till följd av landets industrialisering, av att proletariatets ökar numerärt, av dess sammanhållning, dess politiska medvetenhet och dess ökade kulturella framsteg genom stärkandet av den proletära demokratin, osv.
- (b) Genom den differentiering som pågår bland bönderna själva till följd av arbetarstatens stöd till fattigbönderna och till utvecklingen av jordbrukskooperativ.
- (c) Genom arbetarstatens tvångsåtgärder för att förhindra utvecklingen av denna automatiska process: förbud mot att försälja och köpa mark över 30 hektar, en dubbel prissektor, progressiva kvoter av tvångsleveranser av jordbruksprodukter (naturaskatt), osv.

Men så länge den industriella tillverkningen av konsumtionsvaror inte kan förse bönderna med något i utbyte mot den växande jordbruksproduktionen, och så länge mekaniseringen av jordbruket inte klarar av att skapa en hälsosam bas för kollektivisering, kommer industrialiseringen att möta fiendlighet och motstånd från delar av bönderna. Under sådana omständigheter kan bara proletariatets medvetna deltagande i maktutövningen skydda revolutionens landvinningar under den närmaste framtiden. Bara en betydande ökning av de hittillsvarande åtgärderna för demokratisering och kamp mot byråkratisering kan åstadkomma att de proletära massorna medvetet stöder arbetarstaten.

De åtgärder av demokratisk karaktär som vidtogs 1950 har emellertid bara ytterst långsamt påverkat industriproletariatets hållning till följd av den befogade skepsis mot JKP:s agerande som trycket från hungersnöd och fattigdom har lett till bland arbetarna och till följd av ogynnsamma objektiva förutsättningar för någon omfattande revolutionär mobilisering av massorna. Industriproletariatets behov började också hamna i konflikt med den inre logiken i högerkursen och regeringens och JKP:s officiella ideologi. På grund av detta har styrkeförhållandena mellan klasserna i Jugoslavien från 1951 börjat förändras till proletariatets nackdel. Arbetarstaten har varit tvungen att göra en rad betydande eftergifter till klassfienden, som bl a bestått av följande:

- (a) Avskaffande av kontroller av priser och handel vilket påskyndat privat ackumulation bland välbärgade bönder och handelsmän-spekulanter.
- (b) Stopp för jordbrukskollektivisering och tillstånd för bönderna att lämna vissa sorters jordbrukskooperativ.
- (c) Decentralisering av utrikeshandeln vilket riskerar att snabbt underminera monopolet över utrikeshandeln.

Ökat tryck från imperialisterna och Kreml

5. På internationell nivå utsätts den jugoslaviska revolutionen för ökat tryck från sina båda dödsfiender: den internationella imperialismen och sovjetbyråkratin.

- (a) Världsimperialismen försöker krossa den jugoslaviska revolutionens landvinningar, den proletära diktaturen och de kollektiviserade produktionsmedlen inom industri och gruvnäring.

Den räknar med att gradvis nå framgång i detta spel: först genom politiska och ekonomiska påtryckningar, därefter genom öppen eller kamouflerad väpnad intervention. För närvarande går deras planer ut på att få med Jugoslavien i den imperialistiska diplomatiska fronten och i dess militärallianser i Medelhavsområdet. Syftet är att man senare ska erhålla rätten att övervaka Jugoslaviens ekonomi och få rätt att investera i gruvnäring och industri, att ge borgerliga och småborgerliga politiska partier rätt att existera, och att i realiteten krossa monopolet över utrikeshandeln, osv.

(b) Sovjetbyråkratin försöker med alla medel krossa en proletär diktatur som inte kontrolleras av Kreml, och som är ett dödligt hot mot stalinismens inflytande över den internationella arbetarrörelsen och på sikt också mot byråkratins ställning i Östeuropa och även Sovjetunionen. Om imperialismen skulle krossa den proletära revolutionens landvinningar i Jugoslavien vore det i Kremls ögon ett mindre ont än framväxten av ett självständigt proletärt Jugoslavien. Hittills har Kremls hela politik mot Jugoslavien (ekonomisk blockad, provokativt militärt agerande, propagandakampanjer, osv) syftat till att tvinga in landet i det imperialistiska lägret. Den politiken är emellertid bara första stadiet av stalinismens kontrarevolutionära strategi gentemot Jugoslavien, där man senare med vapenmakt skulle kunna försöka inkludera Jugoslavien i sovjetbyråkratins intressesfär.

På lång sikt kan detta fientliga, dubbla tryck mot den jugoslaviska revolutionen bara framgångsrikt motverkas genom medvetet stöd av världsproletariatet och en internationell seger för den socialistiska revolutionen. För närvarande har den instabila jämvikten mellan imperialismen och sovjetbyråkratin gett den jugoslaviska revolutionen ett visst andrum. Men detta andrum existerar, särskilt efter utbrottet av Koreakriget, inom ramen för ett *ökat parallellt tryck* mot den jugoslaviska revolutionen, ett tryck som inte neutraliseras av ett tillräckligt omfattande internationellt proletärt agerande till stöd för Jugoslavien. Under dessa förhållanden har den jugoslaviska staten sett sig föranlåten till en rad eftergifter åt sina fiender på det internationella planet. Det har lett till en opportunistisk avvikelse utrikespolitiskt och då speciellt från JKP:s sida (idealiserings av FN, neutralist, småborgerlig syn på aggression, pacifistisk syn på klassarbete i kampen mot kriget, osv).

Utan någon radikal förändring av styrkeförhållandena mellan klasserna internationellt riskerar denna tendens att fördjupas och leda till den jugoslaviska revolutionens undergång. Motsättningen mellan den progressiva utvecklingen av den jugoslaviska staten som sådan 1950 och högerkursen i dess utrikespolitik som, för närvarande, är ett uttryck för den kris som Jugoslaviens isolering lett till, kommer att få sin lösning i ett senare skede på något av följande sätt: endera kommer den jugoslaviska revolutionen att gå samman med den revolutionära rörelsen och den internationella revolutionen eller också kommer eftergifterna till imperialismen att följas av eftergifter även i själva Jugoslavien.

Men trots den utrikespolitiska högeravvikelsen och trots alla de eftergifter man varit tvungen att göra gentemot klassfienden i själva Jugoslavien är det inte möjligt för ledningen för JKP och den jugoslaviska arbetarstaten som sådan att på fredligt vis avskaffa den materiella grunden för staten utan att själv gå under. Den amerikanska imperialismen och de välbärgade bönderna i Jugoslavien har bara ett övergående intresse av uppgörelser med JKP och av att tvinga det till eftergifter. Deras grundläggande intresse kräver att arbetarstaten krossas och att makten återgår till de borgerliga politiker som redan börjar sticka fram sina huvuden. Därför kommer JKP:s politik under den kommande perioden, *en period av skärpt politisk kamp i Jugoslavien*, att karakteriseras av dess *vacklande centrism* vilket kan leda till plötsliga förändringar av högerkursen till äventyrlig kamp mot kulakerna och försök att med alla medel behålla makten. Frågan huruvida JKP kommer att tvingas fördjupa arbetardemokratien, ett steg som med nödvändighet kommer att få återverkningar på partiets utrikespolitik, beror i grund och botten på om det jugoslaviska proletariatet *verkligen kommer att agera* i arbetarråden och

folkkommittéerna eller om regimen, i brist på verklig massmobilisering, kommer att få en alltmer byråkratisk karaktär.

Det jugoslaviska kommunistpartiets karaktär

6. Det är omöjligt att bedöma dynamiken i och perspektiven för den jugoslaviska revolutionen utan att samtidigt definiera JKP:s karaktär. *Om stalinismen kan definieras som att arbetarnas i alla länder intressen är underordnade sovjetbyråkratins intressen, så stod JKP redan från 1941 för en inriktning som skulle leda till brytningen 1948 och på grund av detta upphörde det att vara ett stalinistiskt parti i ordets fulla bemärkelse.* Skillnaden mellan JKP och den inriktning som kommunistpartierna i resten av Europa hade, berodde i första hand på trycket från massorna. Men det räcker inte för att förklara utvecklingen i Jugoslavien. I andra länder där det revolutionära uppsvinget åtminstone till att börja med var lika betydande som i Jugoslavien (Spanien 1936, Grekland 1944) slog kommunistpartierna in på en kurs som var diametralt motsatt den som JKP följde. Skillnaderna mellan JKP och de andra europeiska kommunistpartierna kunde bara ha att göra med *interaktionen* mellan det revolutionära trycket från massorna och de förändringar i den strategiska grundsynen som detta åstadkom inom ledningen för JKP under gynnsamma omständigheter, till vilka bör tillfogas att ingen kontrollapparat kontrollerad av Kreml verkade på den jugoslaviska scenen.

Under det första stadiet kom dessa förändringar till uttryck genom att ledningen för JKP försökte *förena* den jugoslaviska revolutionens intressen med sovjetbyråkratins (1941 till början av 1948). Av detta skäl, och samtidigt som man stannade kvar i den stalinistiska politikens ramverk och öppet och oreserverat gick med på sovjetbyråkratins inrikes- och utrikespolitiska agerande, avvek JKP:s ledning från den stalinistiska politiken på följande punkter:

- (a) När man 1941 bildade "folkkommittéer för nationell befrielse" och "proletära brigader" i partisanrörelsen.
- (b) När man 1942 vägrade samarbeta med *Mihailovićs* tjetnikrörelse och med den borgerliga exilregeringen.
- (c) När JKP 1943 gick in för att ta makten och upprätta apparaten till en ny stat av proletär karaktär.
- (d) När man 1945, trots överenskommelserna mellan de "Tre stora", undanröjde de sista resterna av borgerlig makt i landet och fullbordade den proletära revolutionen.
- (e) Satsningen på en utrikespolitik och en ekonomisk inriktning som var mer självständig gentemot Kreml än de andra länderna i buffertzonen.

Summan av alla dessa åtgärder, tillsammans med en inledande privat kritik av hela den stalinistiska politiken (bl a kritik av de mer uppseendeväckande privilegierna bland sovjetiska toptjänstemän, kritik av den ekonomiska plundring av buffertzonen länder som byråkratin infört, kritik av den politik de franska, italienska och grekiska partierna hade fört vid tiden för "befrielsen", osv) fick Kreml att tillgripa en *brytning i preventivt syfte* med JKP. *Splittringen var oundviklig på grund av oförsonliga intressen mellan den jugoslaviska revolutionen och sovjetbyråkratin.*

I och med denna splittring inleddes ett andra stadium av motsättningarna mellan JKP och stalinismen. JKP har agerat på ett rent empiriskt maner och successivt framfört följande kritik:

- (a) Den internationella kommunistiska rörelsens underordnande under Kremels intressen och de nederlag detta underordnande lett till i flera länder.
- (b) Sovjetbyråkratins totala politiska, ekonomiska, militära och kulturella grepp om länderna i

buffertzonen med förfärliga konsekvenser för de arbetande i dessa länder.

(c) Sovjetbyråkratins grundläggande inriktning på att dela upp världen genom att upprätta ett *modus vivendi* med imperialismen och använda arbetarrörelsen som ett bytesobjekt i detta syfte.

(d) Sovjetunionens degenerering till följd av den första arbetarstatens isolering, dess efterblivna karaktär och uppkomsten av en privilegierad byråkratisk kast som har lagt beslag på all makt.

(e) Risken för byråkratisering under varje proletär revolution, en risk som bara kan bemötas med ökad proletär demokrati.

(f) Nödvändigheten av att återuppbygga arbetarrörelsen i flera länder.

Centristisk politik och ideologi

I och med detta upphörde JKP att vara ett halv-stalinistiskt parti och utvecklades till ett centristiskt parti, som förts till makten av de revolutionära massorna. Å andra sidan kännetecknas det av högeropportunistiska avvikelser, där de viktigaste är:

(a) Den empiriska karaktären på dess ideologiska utveckling, där man fortfarande inte har nått full förståelse för den leninistiska synen på vår epoks karaktär.

(b) JPK:s pragmatiska och principlösa utrikespolitik med en tendens att rättfärdiga den jugoslaviska statens diplomatiska manövrerande.

(c) Underskattningen av den internationella arbetarrörelsen och bristen på förståelse för teorin om den permanenta revolutionen i dess helhet.

(d) Avsaknad av rätten att bilda tendenser inom JKP.

(e) En opportunistisk syn på byggandet av revolutionära partier i världen (att göra de jugoslaviska erfarenheterna till något allmängiltigt, underskattande av programmets betydelse, osv).

(f) Efter den utrikespolitiska högergiren, pragmatiska försök att utveckla en teori om ”statskapitalism” i Sovjetunionen samt reformistiska tankegångar om ”nya former” av kapitalism, osv.²

Bara en förändring av de internationella styrkeförhållandena mellan klasserna, stärkandet av den revolutionära rörelsen internationellt, stöd och vänskaplig kritik från denna rörelses sida och ökad förståelse för detta bland JKP:s ledare och kadrer, kan hindra det från att hamna i felaktiga ställningstaganden som skulle leda till att de positiva effekterna av den jugoslaviska frågan utplånades.

De ställningstaganden som man har gjort angående Koreakriget har delvis fördärvat de effekter den jugoslaviska frågan haft för stalinismens internationella kris. I detta läge och i brist på ett tillräckligt starkt internationellt revolutionärt ledarskap är det inte uteslutet att stalinismen kan återfå ett fotfäste inom JKP:s led.

I detta sammanhang får JKP:s ställningstaganden och hållning gentemot trotskismen – oavsett om det sker öppet eller genom försök att ignorera den – avsevärd politisk betydelse. Det handlar inte bara om en historisk korrigerande av det förflutna, *det är ett avgörande test på om en strömning som uppstått ur stalinismen har lyckats koppla sig till bolsjevismens tradition och program* och därmed definitivt och på ett avgörande sätt har gjort upp med stalinismen.

² Den som teoretiskt argumenterade för denna uppfattning var Milovan Djilas, se [Teorin om ”statskapitalism”](#) (1951) av Ernest Mandels

Fjärde internationalens uppgifter

7. Fjärde internationalens uppgifter i förhållande till den jugoslaviska revolutionen återfinns inom ramen för dess allmänna strategi och leder till följande analys av JKP och den jugoslaviska statens karaktär:

(a) Fjärde internationalen försvarar villkorslöst den jugoslaviska revolutionens landvinningar mot världsimperialismen och mot sovjetbyråkratin. Den ser detta försvar både som en strategisk uppgift – att förena den internationella revolutionen med den jugoslaviska revolutionen – och som en omedelbar taktisk uppgift: att mobilisera det internationella revolutionära avantgardet och de proletära massorna i alla länder i konkret handling till försvar av den proletära revolutionen i Jugoslavien.

Detta försvar står inte i motsättning till världsrevolutionens intressen, som landvinningarna från Oktober utgör en del av. Fjärde internationalen kommer likaledes att säkra försvaret mot varje försök av inhemska krafter att använda Jugoslavien mot världsrevolutionens intressen.

(b) Om sovjetbyråkratin skulle angripa Jugoslavien kommer Fjärde internationalen att vara *för försvaret av Jugoslavien mot Kremels kontrarevolutionära handlingar*. Denna hållning grundar sig på världsrevolutionens intressen, och kommer att bestå oavsett all den materiella hjälp Jugoslavien eventuellt kan få av kapitalistiska länder. Om konflikten skulle utvidgas så kommer denna hållning att omvärderas i varje specifikt fall.

(c) Fjärde internationalen kommer att försöka få med JKP i *enhetsfrontsaktioner* för specifika mål. Varje sådan aktion förutsätter vår principiella enighet beträffande det önskade målet och kan inte på minsta vis hindra den internationella revolutionära rörelsen från att kritisera den jugoslaviska regeringens och JKP:s politik. De praktiska möjligheterna att kunna förverkliga sådana aktioner är ytterst begränsade på grund av den högerkurs som JKP slagit in på.

(d) Fjärde internationalen anser att ett av dess främsta bidrag till stärkandet av den jugoslaviska revolutionens landvinningar består i uppriktig och kompromisslös kritik av alla JKP:s politiska misstag och opportunistiska avvikelser. Den kritiken bör som utgångspunkt ha den internationella arbetarrörelsens konkreta erfarenheter, som måste vidarebefordras till JKP, samt den jugoslaviska revolutionens specifika erfarenheter; de bör försöka få de jugoslaviska kommunisterna att ersätta sin nuvarande opportunistiska ledning med en revolutionär ledning som i praktiken kommer att stå för en politik som både svarar mot det internationella proletariatets intressen och slår vakt om den jugoslaviska revolutionen: som bryter med imperialisternas diplomatiska front, avbryter de ekonomiska och politiska eftergifterna till imperialismen, effektivt mobiliserar arbetarna och fattigbönderna mot kulaker och spekulanter, fördjupar arbetardemokratien, tillåter yttrande-, församlings- och pressfrihet åt alla strömningar inom arbetarrörelsen som baserar sig på den proletära makten i Jugoslavien, stöd åt den internationella arbetarrörelsen och verkligt stöd åt en genuin internationell revolutionär omgruppering.

Kritik av tidigare ställningstaganden

Det är Fjärde internationalens plikt att i ljuset av händelserna sedan 1948 kritiskt granska sin tidigare analys av den jugoslaviska revolutionen och dynamiken i denna revolution som utvecklingen kastat nytt ljus över.

Från 1942 hade Fjärde internationalen, i stort, gjort en korrekt bedömning av de jugoslaviska partisanerna och inbördeskriget. Denna analys fortsatte i korrekt riktning fram till början av 1946. Därefter, och fram till den 28 juni 1948, gjorde sig Internationalen skyldig till allvarliga felbedömningar av den jugoslaviska revolutionen. De bestod framför allt av att utvecklingen i Jugoslavien likställdes med den i andra länder i buffertzonen, i att JKP sammanblandades

med de stalinistiska partierna i buffertzonen, av den felaktiga hypotesen att JKP hade hejdat den revolutionära massrörelsen och att den nya centraliserade statsapparat som JKP etablerat var en borgerlig statsapparat till sin struktur, trots att bourgeoisien eliminerats från det politiska och ekonomiska livet i landet, vilket Internationalen hade noterat.

Efter brytningen mellan Kreml och JKP var Fjärde internationalen den enda strömningen inom den internationella arbetarrörelsen som omedelbart insåg det progressiva i detta och den historiska betydelsen av denna händelse och inledde en internationell kampanj till Jugoslaviens försvar. Den kopplade sin analys av orsakerna till splittringen till den analys som gjorts före 1946 av djupet i den revolutionära massrörelsen i Jugoslavien. Kampanjen till försvar av Jugoslavien hindrades emellertid av Internationalens dröjsmål med att erkänna Jugoslaviens karaktär av arbetarstat. Detta dröjsmål berodde i grunden på en felaktig bedömning av karaktären hos den centraliserade statsapparat, som etablerats i Jugoslavien 1945.

Dessa olika felbedömningar orsakades av:

(a) Bristen på exakt information om utvecklingen i Jugoslavien och institutionerna där från 1945-46.

(b) Bristen på klara ställningstaganden från JKP:s sida gentemot sovjetbyråkratin och stalinismen före den 28 juni 1948.

(c) Det faktum att en korrekt allmän analys av sovjetbyråkratins kontrarevolutionära agerande i buffertzonen fick Internationalen att *a priori*, utan analys av varje enskilt fall, jämställa kommunistpartiernas politik med byråkratins (vilket var felaktigt inte bara vad gäller Jugoslavien, utan också för Kina).

Den lärdom som kan dras av dessa felaktiga bedömningar, är att det är absolut nödvändigt med konkreta och exakta analyser av nationella särdrag i arbetarrörelsens utveckling i varje enskilt land. Oavsett hur viktiga utvecklingslagarna i vår epok än är för delar av världen eller hela världen, kan dessa lagar aldrig ersätta konkreta analyser av varje enskilt land för att utforma den revolutionära politiken på daglig basis.

Den snabbhet och enhällighet som Fjärde internationalen omedelbart efter den 28 juni 1948 gav prov på när den ställde upp till försvar av Jugoslavien, plus det konkreta sätt på vilket den har följt upp och värderat JKP:s utveckling därefter, visar att dessa felbedömningar inte alls berodde på något mer allmänt felaktigt synsätt, utan snarare inträffade trots de korrekta bedömningar Fjärde internationalen har gjort av stalinismens karaktär och dess dialektiska förhållande till massrörelsen. Det är bara i ljuset av denna bedömning som den jugoslaviska revolutionen går att förstå och antar sin fulla betydelse som ett viktigt stadium i stalinismens internationella kris.

Översättning: *Björn Erik Rosin*